

rialets art og ønsket om at have dels forskellige byfunktioner repræsenteret (oplandsby, by ved fjernhandelsveje, residensby, by med mange gejstlige institutioner), dels forskellige bystrukturer (byer med eller uden forstæder, dobbeltbyer).

Kortene præsenterer sig gennemgående smukt, selv om det i visse tilfælde kan ses, at de er sammensat af flere; det er uheldigt, at intet af dem har nordpil. Et par småfejl har ikke kunnet undgås: De danske fyrster Valdemar (3.) og hans halvbroder, den senere konge Erik 4. Plovpenning var Valdemar 2. Sejrs sønner af 1., resp. 2. ægteskab, ikke som anført i Slesvigheftet af 2. og 3. ægteskab; sammesteds opgives Svend Estridsens dødsår som 1076, medens det rigtige er 1074. – Ved rekonstruktionen af Regensburgs antikke byplan havde forf. med udbytte kunnet bruge den af Jean Sauvaget udarbejdede metode således, som han har anvendt den på flere orientalske byer, blandt andre Damaskus (Le plan antique de Damas, Syria XXVI, 1949, pp. 314–358). Det ville derfor ikke overraske anmelderen, hvis det viste sig, at dele af den antikke byplan har levet videre betydeligt længere end af forf. antaget.

Disse mindre bemærkninger kan dog ikke fjerne indtrykket af, at byhistorikeren, byplanlæggeren og geografen har fået et fortrinligt hjælpemiddel i hænde, som vil vise sig uundværligt, ikke mindst til sammenlignende studier.

Thomas Riis

Edward Gillett: A history of Grimsby. Published for the University of Hull, by the Oxford University Press, London 1970. X+328 s.

Gordon Jackson: Hull in the eighteenth century. A study in economic and social history. Published for the University of Hull, by the Oxford University Press, London 1972. XVIII+474 s.

Byhistoriens indhold og område diskuteredes ivrigt på konferencer i 1950erne og 1960erne i USA og England (jfr. foredrag og diskussionsindlæg publiceret af Philip M. Hauser og Leo F. Schnore 1965, Oscar Handlin og John Burchard 1963 og H. J. Dyos 1968). Det er positivt, at der er plads for mange meninger; til byhistorien ser man dog henført mange emner og områder, der næppe hører med i egentlig forstand, og Charles N. Glaab har da også som en mulig forklaring på den ofte manglende aksept af den byhistoriske disciplin set dens mangelfuldt definerede metode og afgrænsning.

Et godt udtryk for den forskelligartede opfattelse af byhistorien har man i to engelske arbejder fra de senere år, Edward Gilletts om den mindre østengelske havne- og fiskeriby Grimsby (1801 1.500 indbyggere, 1901 75.000) og Gordon Jacksons om den store østengelske havne-, handels- og industriby Hull i 1700-årene (1801 29.500 indbyggere).

Gilletts Grimsby-historie behandler tiden fra byens første fremtræden i kilderne i 800-årene til vores tid, idet det 20. århundrede dog uheldigvis blot behandles ganske kort i et »postscript«. Fremstillingen er i det væsentlige kronologisk. Om end den på flere punkter beskæftiger sig med økonomiske og erhvervsmæssige forhold, således omkring byens skibsfart, havnen og dokkerne, så er dens interessefelt væsentlig det politiske; den giver detaljerede udredninger af valgene af byens repræsentanter i parlamentet i London og beskrivelser af valgkandidater og valgte, af den store landspolitiks reflekser i den lille by og af institutioner. Man får vel her i flere henseender interessante indblik i korrupsionen i det politiske liv; alligevel savner bogen i væsentlig grad perspektiv. Selv om Gillett har sat sig som mål at skrive Grimsbys historie, savner man behandling af meget væsentlige forhold i byens og bysamfundets historie. Således er befolknings- og erhvervsforhold og de sociale forhold næppe strejft. Dette forhold afslører også det afsluttende stikordsregister klart.

Jacksons Hull-historie beskæftiger sig med 1700-årene og koncentrerer sig som undertitlen også viser om de økonomiske og sociale forhold. En kort indledning opridser linjerne i byens økonomiske udvikling og betydning indtil år 1700 og placerer bogens område, 1700-årene, i den større sammenhæng: i 1700 var Hull en ubetydelig by, og den stod sin fortid nærmere end sin fremtid; i 1800 var byen den tredjevigtigste havn i Storbritannien, den havde sammen med Liverpool det industrielle mest udviklede opland i verden, og man ser tydeligt de økonomiske træk, som jernbanerne og dampskibene blot skulle understrege, idet 1800-årene alene skulle føje fisk og kul til. Bogen beskæftiger sig således med en vigtig periode i byens historie.

Vigtig er i denne sammenhæng forståelsen af betydningen af forholdet mellem byen og oplandet, et forhold, der ofte forsømmes i byforskningen. Et kapitel om byens opland analyserer dette forhold og understreger, at de store engelske handelscentre alle var kombinerede flodbyer og søhavne; for Hull var oplandets vandveje lige så vigtige som skibsruterne over havet. Hull stod som mellemed mellem det nordlige England og det nordlige Europa; byens udvikling betingedes af oplandets udvikling; byen havde varer at eksportere fra oplandet og importerede i væsentlig grad råvarer, og en hastig udvikling fulgte i anden halvdel af 1700-årene med den industrielle revolution, der vel havde en baggrund i den teknologiske udvikling, men i endnu højere grad betingedes af en kombination af industrielle og kommercielle fremskridt.

Denne udvikling skildres i bogens hovedafsnit om erhvervslivets forskellige grene, udenrigshandel og kysthandel, skibsfart, hvalfangst og industri, og i afsluttende kapitler om bankvæsen og finansiering, havnebyggeri, det sociale liv og det lokale styre. Der lægges særlig vægt på udenrigshandelen, hvor det rige materiale i de engelske portbooks udnyttes, og på det sociale liv, hvor der gives træk af livet for rige og fattige, af de religiøse forhold og af parlamentspolitik og korrupsion.

Som dokumentation for og yderligere belysning af de skildrede økonomiske og sociale forhold tjener en længere række tabeller, heraf en del i 39 tillæg.

Den afsluttende bibliografi over utrykte og trykte kilder, for førstnævntes vedkommende med korte kommentarer, vil være nyttig for den, der ønsker at beskæftige sig med økonomiske og sociale forhold i engelske byer i perioden.

Ole Degn

Finn Friis: Les Suisses au Danemark a travers les ages. Lausanne 1975, 56 s. ill. (Det Danske Selskab, Kbh.).

De national-liberale historikere skosede Enevældens Danmark for den Tyske indflydelse, man havde ladet portene stå åbne for. Men samtidigt roste man statsstyrelsen for dens privilegier til Jøder, Reformerte og Katholikker. Og Danske i Holland, London og Rom har altid været fornemt kulturhistorisk stof. Det opvoksende industrisamfund så tusinder emigrere til Amerika, men importerede Polske landarbejdere og åbnede for fordrevne fra de Russiske progromer. Nutidens Danmark har midt i en arbejdsløshedsperiode en mængde fremmedarbejdere, må indrømme privilegier til Nordisk og Europæisk arbejdskraft, understøtter U-landene, indtjener velkommen oversøisk valuta ved Danskes indsats i det fremmede og må se nogle store skatteydere bringe sig i ly sydpå.

De Danske befolknings- og vandreproblemer har imidlertid været og er små i forhold til dem, Schweiz altid har mødt. Fra den tidlige middelalder måtte bjergkantonerne i Europas midte tage stilling til den forholdsmæssige overbefolkning, som bedre politisk-sociale og økonomisk-kulturelle vilkår skabte. Derfor blev udvandringen noget typisk for såvel det tyske Schweiz som det vælske Suisse/Svizzera. »Das Reislaufen«, hvervningen til fremmed krigstjeneste, betød i 15.-18. århundrede en befolknings-tapning på 1 million